

Стратонов В.М.

*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
професор кафедри національного, міжнародного
права та правоохоронної діяльності,
Херсонський державний університет,
м. Херсон, Україна*

ЗМІСТ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗСЛІДУВАННЯ, ПРИНЦИПИ ТА РІВНІ РЕАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У криміналістиці під *організацією* розслідування розуміється: узгоджені та врегульовані дії суб'єктів досудового розслідування і взаємодіючих з ними органів та посадових осіб для ефективного розкриття, розслідування, запобігання та попередження кримінальних правопорушень.

Організація діяльності за своєю сутністю є розумовою, інтелектуально-вольовою діяльністю суб'єктів розслідування [1].

Організувати будь-яку діяльність, в тому числі і розслідування – це належним чином підготувати її, налагодити, визначити засоби й методи, упорядкувати та спланувати. Особливо в умовах воєнного стану, коли до взаємодії долучаються місцеві військово-адміністративні органи та їх посадові особи.

Завданнями організації розслідування кримінальних правопорушень є:

- забезпечення узгодженості, упорядкованості і цілеспрямованості дій органів і осіб при вирішенні поставлених перед ними завдань;
- забезпечення швидкого, повного і неупередженого розслідування кримінальних правопорушень.

На жаль питанню виявлення причин і умов вчинення правопорушення не приділяється належної уваги і навіть серед обставин які підлягають

доказуванню про них мова не йде, як це було в КПК 1960 року (При провадженні дізнання, досудового слідства і судового розгляду кримінальної справи орган дізнання, слідчий, прокурор зобов'язані виявляти причини і умови, які сприяли вчиненню злочину (ст.23 КПК України 1960 р.)) [2].

Принципами організації розслідування кримінальних правопорушень є:

- Законність;
- Оперативність;
- Компетентність;
- Ієрархічність;
- Динамічність;

Зупинимось детальніше на кожному з них.

Принцип *законності* полягає в тому, що при вирішенні питань організації розслідування кримінальних правопорушень слідчий, прокурор, суд, інші компетентні суб'єкти, повинні керуватися положеннями Конституції України [3], міжнародних договорів, (згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України), Кримінального процесуального кодексу України [4], Кримінального кодексу України [5], Законів України «Про Національну поліцію» [6], «Про оперативно-розшукову діяльність» [7], «Про судову експертизу» [8], іншими законами України та підзаконними нормативно-правовими актами.

Принцип *оперативності* виражається в динамічності організації розслідування кримінальних правопорушень. Ефективність розслідування залежить не лише від правильності прийнятих рішень, але й від їх своєчасного та швидкого виконання. В умовах воєнного стану це стає особливо важливим, адже слідча ситуація досить динамічна і змінюється в залежності від об'єктивних причин (обстріли, дроніві атаки, тощо)

Компетентність, як принцип організації означає наукову обґрунтованість організаційних рішень, прийнятих слідчим, прокурором, судом; знання і кваліфіковане застосування ними засобів, прийомів і методів криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, прийняття рішень із врахуванням власної компетенції й компетенції інших суб'єктів, з якими здійснюється взаємодія. Принцип компетентності тісно пов'язаний із принципом ієрархічності організаційної діяльності, що означає підпорядкованість різних рівнів організації розслідування кримінальних правопорушень. Вказане знаходить свій вираз стосовно діяльності слідчого судді, прокурора, керівника органу досудового розслідування, слідчого, співробітника оперативного підрозділу та ін. Розмежування організаційних функцій різних суб'єктів розслідування не повинно суперечити принципу самостійності та компетентності суб'єктів.

Компетентність залежить від розвитку науки звертаю увагу на одну з монографічних праць [9]. Звичайно було проведено ряд конференцій, як міжнародного так і всеукраїнського рівня де розглядалися питання пов'язані з практикою застосування законодавства в умовах воєнного стану.

Звертаю увагу на окремі наукові публікації, зокрема В.М. Шевчука [10], В.М. Стратонова, О.С. Сотули [11].

Організація розслідування загалом поєднує зусилля не тільки слідчого, інших суб'єктів, але й цілеспрямовану діяльність ряду державних структур. Таким чином, можна виділити рівні організації розслідування від загального до окремого:

1. *Державний* – рівень діяльності компетентних органів держави як система заходів, що забезпечує ефективність функціонування елементів системи правоохоронних органів;

2. *Управлінський* – рівень підрозділу досудового розслідування окремого відомства. Він охоплює комплекс заходів, які відповідають за оптимальну структуру органів розслідування, ефективність діяльності,

вдосконалення засобів та методів. Організація розслідування на даному рівні виступає як основна функція. Нагадаємо, що згідно ст. 38 КПК України, органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання і досудове слідство) є слідчі підрозділи: органів внутрішніх справ; органів безпеки; органів, що здійснюють контроль за дотриманням податкового законодавства, органів державного бюро розслідувань.

3. Слідчо-оперативний – рівень організації розслідування конкретного кримінального правопорушення. Це комплекс заходів, який забезпечує узгоджені та врегульовані дії суб'єктів досудового розслідування і взаємодіючих з ними органів і осіб для ефективного розслідування.

4. Тактичний – організація проведення окремої слідчої (розшукової), негласної слідчої (розшукової) дії, іншої процесуальної дії, оперативно-розшукового заходу.

Звернемо увагу на розгляд третього рівня організації розслідування – *організації розслідування конкретного кримінального правопорушення*. Він охоплює наступні заходи:

- отримання вихідної інформації та оцінку слідчої ситуації;
- конкретизація мети, завдань розслідування, створення уявної моделі майбутньої діяльності;
- визначення сил і засобів для досягнення завдань розслідування;
- створення оптимальних умов для проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових та інших заходів, спрямованих на з'ясування обставин кримінального провадження;
- налагодження належної взаємодії слідчих, оперативних, експертно-криміналістичних підрозділів;
- прийняття рішень організаційного характеру;
- забезпечення кваліфікованого керівництва слідчо-оперативною групою;

- налагодження систематичного обміну інформацією та звітністю про результати роботи слідчо-оперативних груп і кожного слідчого;
- контроль за діяльністю з розслідування кримінальних правопорушень; аналіз її результатів;
- матеріальне, науково-технічне, кадрове та інше ресурсне забезпечення.

Узагальнюючи, можемо констатувати, що організація розслідування, принципи та рівні реалізації особливо в умовах воєнного стану потребують не простого обговорення, а розробки практичних рекомендацій які сприятимуть успішному розкриттю та розслідуванню кримінальних правопорушень. Особлива увагу необхідно звертати на військові правопорушення та воєнні злочини. Говорячи про останні, а саме воєнні злочини, ми вже повинні готуватись до того, що велика їх кількість перейдуть до категорій нерозкритих злочинів минулих років. Тому вже сьогодні необхідно розвивати наукову роботу саме в напрямку зазначених проблем які виникнуть в найближчому майбутньому.

Список літератури:

1. Стратонов В.М. Криміналістична теорія пізнавальної діяльності слідчого. Монографія. Херсон: Херсонський державний університет, 2009. 440 с
2. Кримінально-процесуальний кодекс України. Верховна Рада УРСР; Кодекс України, Закон, Кодекс від 28.12.1960 р. № 1001-05. *Кримінально-процесуальний кодекс України*. Втратив чинність. URL: <https://www.google.com/search?q=%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE> =chrome&ie=UTF-8 (дата звернення 11.02.2024 р.).

3. Конституція України від 28 черв. 1996 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР) України*. 1996. № 30. С. 141. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (дата звернення 11.02.2024 р.).
4. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Станом на 1 вересня 2023 року / За заг. ред. Стратонова В. М. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2023. 1208 с.
5. Див.: Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2019. 1384 с.; Закон України Про внесення змін до Кримінального кодексу України від 24.03.2022 №2160 – IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#Text> (дата звернення 11.02.2024).
6. Закон Про Національну поліцію (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення 11.02.2024 р.).
7. Закон Про оперативно розшукову діяльність. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 22, ст.303) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення 11.02.2024 р.).
8. Закон Про судову експертизу (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 28, ст.232) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення 11.02.2024 р.).
9. Military offences and war crimes: background, theory and practice : collective monograph. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2023. 876 p.
10. Шевчук В. Сучасні проблеми криміналістики в умовах війни та глобальних загроз. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2022. Випуск 3 (28) URL: <https://khrife-journal.org/index.php/journal> (дата звернення 11.02.2024 р.).

11. Стратонов В.М., Сотула О.С. Актуалізація окремих норм міжнародного та кримінального права в умовах війни. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. Випуск 2 Гельветика, 2023.С.10-19. URL: <https://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj/issue/view/12> (дата звернення 11.02.2024 р.).